

Správa o Danielovi Šimkovi

James Reidel

Písané pre K&K

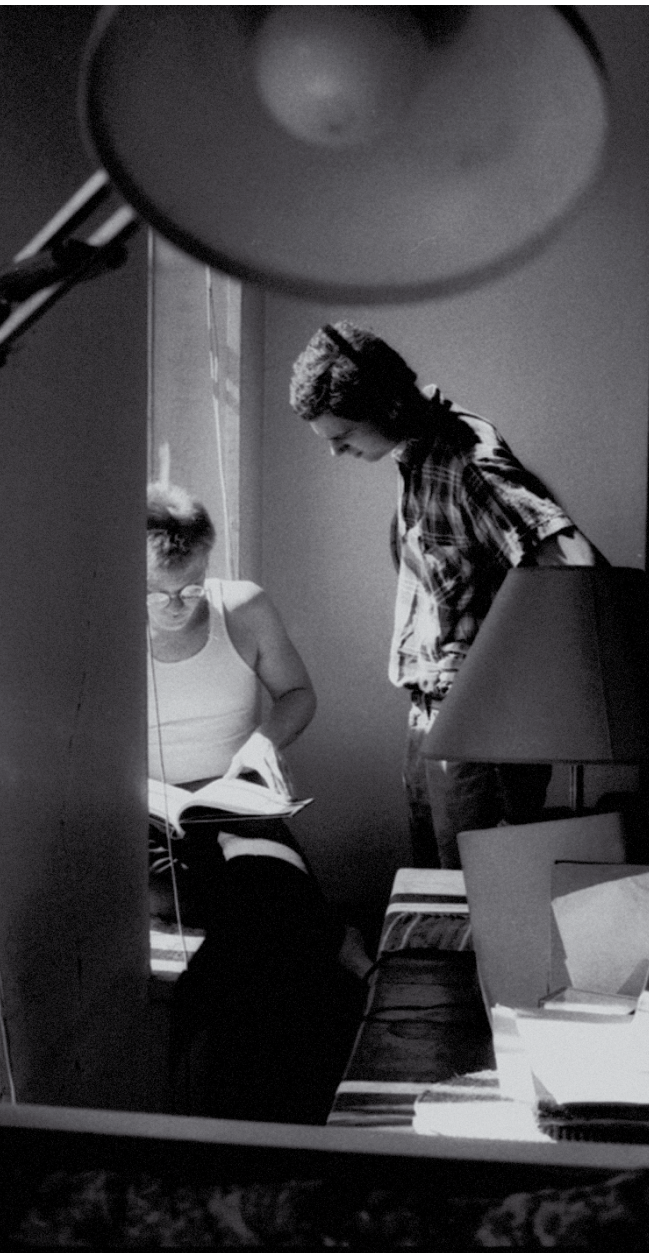

Píšuc na laptope si uvedomujem, že maily Daniela Šimka som štyri roky nevykazal ako akýsi elektronický variant papierového sentimentalizmu, keď človek nedokáže vyhodiť staré blahoželania k narodeninám, nepodstatné listy, veselé pohľadnice a všeličo, čo si ľudia posielajú, lebo tak sa to zo slušnosti patrí. A tak obdobným spôsobom píšem mail, dlhý email do Bratislavy, kde Šimko, americký a slovenský básnik, odpočíva. Píšem na verande pred spálňou, v dome v meste Ohio, kde Šimko žil vyše tridsať rokov, kde ako mladý exulant – emigrant chodil do školy. Deň je príjemný, slnovrat neďaleko, cikády vydávajú nepretržitý, chladný, biely cvrkot v prvom raňajšom teple, zvuk nie

nepodobný šumeniu starých televízorov po skončení vysielania v približnom čase, keď si aj Šimko zvykol potáhať z cigarety či pohára a neustával v čítaní a písaní.

Myslím, že Daniel Šimko by bol v tých hodinách a väčšmi než ktokoľvek z nás fascinovaný témami čierneho textu a témami prázdneho priestoru medzi riadkami s vedomím, aké ťažké je zvládnuť oboje. Dnes jeho témy v podstate ovládam. Dlhú dobu ho už čítam, prežívam jeho témy, načas pozabudnem, akosi sa dopúšťajúc hriechu v Šimkovej kozmológii a znovu ich nachádzam.

Vyššie roka som strávil redaktorskou prácou na Šimkovej prvej básnickej zbierke, posmrtno publikovanej v Amerike. Básnik

James Reidel a Daniel Šimko čítajú jeden z Danielových manuskriptov, Central Park West, NYC, neskoré leto 1979.

James Reidel reading one of Daniel Šimko's manuscripts (with Šimko looking on), Central Park West, NYC, late summer 1979.

akoby už pod vplyvom predčasnej smrti odovzdal či mimovoľne alebo možno úmyselne vlastnú predstavu usporiadania básní v náležitom poriadku – časť architektúra, časť hudba, časť teórie koloritu a nakoniec názov knihy. Moji spolupracovníci museli vstať, načúvať, naozaj vnímať všetky tieto skvelé básne a pre mňa bolo načúvanie básniam v skutočnosti pokusom zachytiť posledné slová umierajúceho človeka. Išlo o poďakovanie, o svedčanie alebo o zatratenie? Básnikov pracovný titul zbierky znie Biele klávesy, čierne klávesy – názov je binárny a číry spôsobom, ktorí obľubujú lingvisti a verím, že rovnako sa bude pri objavovaní Šimkovej poézie páčiť aj Slovákom.

Georg Trakl, ktorého básne Šimko preložil z nemčiny skôr, než vyšli jeho vlastné, tiež používa podobný binárny model, zreteľný pohyb od bielej k čiernej. Uvediem Šimkov štýl:

...akoby človek kráčaľ snehom.
Šialenstvo sústredeného dažďa
v minulom čase.

Akoby mienil ukryť tvár do tvo-
jich dlaní.

Viditeľná temnota, krajina tem-
na - temnota samotná.

Zem s oneskorenou trávou a vy-
soké stromy, noc, nedostatočne
nočná.

Ergo.

A čo ak bez tmy. Či predstava
noci, keď svetlá majáka zhasli.

Daniela Šimka som spoznal koncom sedemdesiatych rokov. Niekoľko rokov, hlavne počas môjho pobytu v New Yorku, sme si boli veľmi blízki. Istý čas sme spolu bývali. Pracovali sme vo veľkom kníhkupectve medzi East a West Village. Spolužiaci sme neboli, ale nastúpil po mne na Columbiu a jedno z odporúčaní som mu písal ja.

Stretli sme sa na jar roku 1978, asi 10 rokov po odchode jeho rodiny z Československa do Cincinnati. Študoval na univerzite v Oberline v čase, keď tam hosťoval spisovateľ Miroslav Holub a vtedy sa aj spriatelil s Franzom Wrightom, ktorý Šimka ovplyvnil – stopy však zmizli ako vydrhnuté krvavé flaky po zločine či po pôrode. Pre mňa je názov Oberlin v Šimkovej mytológii mimoriadne dôležitý, ľahšie sa mi totiž o ňom rozmyšľa v tejto súvislosti než ako o malom chlapcovi v Bratislave. V tomto malom meste na severe Ohia som pre neho napísal akúsi antiélgii. Rok po tom, čo som sa dozvedel o jeho smrti, sa mi vybavila v totálne absurdnej situácii – počas rodičovského týždňa v letnom chlapčenskom tábore v North Woods.

Tragická správa dorazila do laptopu aj vo Franzovom emaili. A absurdnejšie než ono totálne americké prostredie bolo moje úporné hľadanie priameho leteckého spojenia do Minocquy v štáte Wisconsin, aby som stihol pohreb a akoby som bol Jack London s úlohou dopraviť hydroplánom akési sérum pravdy, ktoré by mŕtveho básnika oživilo. Namiesto toho som si našiel prostredníka v osobe Nicholasa Samarasa, básnika, Šimkovho spolužiaka, ktorý sa vracal z Európy.

Okrem najbližších nikto nevedel, že Šimko umiera a že už nebudú žiadne ma-

nuskripty či, lepšie povedané, manuskriptá. Nevydával knihy – niektorí oslavovaní básnici vydávajú priveľa kníh a tie sa stávajú vlastnou paródiou autora. Sám sa nevydával, čo je skutočne nepatrná variácia na samolúbosť. Mohol vytvoriť niekoľko vydaní vlastnej zbierky rozprávok a básní pre svoj Hollow Wind Press, tie však boli skôr akýmiisi sochárskymi maketami. Ešte aj luxusné výtvarné vydanie jednej poémy spoločne so Stefanom Artenim z vydavateľstva Sol Invictus Press Mytológie/Z fragmentov je nedokončenou jednorázovou záležitosťou.

V jeho živote už nebude žiadnej knižky ani návratu na nezávislé Slovensko, kde, ako si predstavoval, sa už nebude otravovať mapou pod vlastnými nohami. Vrátil sa, lenže akoby návrat rezonoval s inou jeho túžbou. „Všetko to krvácanie bolo nanič, zahojené rýchlo,“ napísal v Rozhodnutí. „Túžba po popole bola len láskavosťou vetra (.....)“ Dnes je urna s jeho popolom uložená v múre za Bratislavou. Napriek všetkému mi však tento spôsob veršovania spôsobuje nesmierne potešenie. Z veršov cítiť, že najpodstatnejšie slová neodlietli, nestratili sa. Obsahujú genialitu chýbajúceho článku, obsahujú dobu pred „vetrom“. Nachádzame v nich hospodárnosť vo vyjadrovaní, viditeľnú úspornosť napriek úsiliu dlhých riadkov akoby zutekať zo stránky.

Ďalšou vecou, ktorú treba hľadať, je fyzický pocit, akoby čítaním Šimkovej poézie človek kráčal galériou, kde v centrálnej hale hrá pianista. Šimko na univerzite navštevoval umelecké semináre a aj keď sa vydal inou cestou, vždy sa akosi túžobne obzeral, ukladal si semináre do pamäti a zdržiaval sa v blízkosti ich účastníkov (Karny Dorell, ktorú poznal

v Oberline), nasával – čo bolo osobitne omamné v Utrechtskom umeleckom streisku neďaleko Cooper Union, kde pracoval. Možno tu kdesi nájdeme čiastočné vysvetlenie, prečo študoval knihovedu na Prattovom inštitúte, významnej umeleckej akadémii v New Yorku. V deväťdesiatych rokoch si obľúbil fotografovanie. Uchovávam úchvatné kúsky jeho mail artu. Dokazujú, že sa s čistým svedomím a pokojne mohol stať aj profesionálnym fotografom. Raz mi poslal sériu pohľadníc s čiernou komédiou Obrázkové poradenstvo, na ktorej je rovnako obťažné ako na kolážach básnika Weldona Keesa oddeliť vizuálnu stránku od verbálnej. A hoci mne je všetko, o čom píšem, úplne jasné, nie som si istý, že rovnako ako ja, budú vnímať a rozumieť aj slovenskí čitatelia. Viem však iste, že stredoeurópsky talent a zmysel pre absurditu má Šimko v krvi bez ohľadu na tragické zastavenie krvného obehu.

V Šimkovom diele si skutočne nemožno nevsimnúť maliarsky aspekt, videnie, oko. Veď koľko básnických názvov by mohlo poslúžiť ako názvy obrazov, hoci jednoznačne nejde o výtvarnú skúsenosť, ale o verbálne zobrazovanie? Mám na mysli napríklad básň Pole s červenými makmi venovanú Miklósovi Radnótimu, pričom malba v básni prakticky nefiguruje.

Čo ešte možno vravieť o makoch?

Ako pripomínajú detstvo
alebo kohosi, koho tu niet

Franz Stuck by bol býval mohol namaľovať vzrušujúci obraz, ak by sa inšpiroval Šimkovým názvom Salome po pitke odhodila pláštenku. Hľadiac na protihľahlú stránku mojej úpravy, ide len o náhodu (alebo nevyhnutnosť v lepšom svete?), ak sa mi zdá, že výraz v riadku by mohol

byť Renoirovým titulom Putovanie okolo Luxemburskej záhrady?

Hudba.

Únava z prichádzania každý rok s piadou snehu.

Únava zo švitorivého vtáčieho nezmyslu, akoby na ňom záležalo.

Po celé ráno sa telo prerábalo na dlhú samohlásku, tak teda biele klávesy, čierne klávesy s úlohou zapísať čosi do pamäti.

Miestami počujeme piano, spev („notebook je drážka pre hlas“), nacvičovanie („na výročný tanec“). Šimkovo dielo je podľa mňa čímisi ako *Liedgut* do takej miery ako je aj galériou. Je dialektikou všetkých umení.

V básniach sú podľa mňa zastúpené všetky múzy, dokonca Klio, múza histórie aj časť drahocennej histórie Slovenska. Cikády v stromoví čoraz nástojčivejšie spievajú. Otepluje sa. Tieň zmizol. Je čas na raňajky a na Sokratov rozhovor s Feidrom, v ktorom filozof vysvetľuje mladíkovi mýtus o cikádach. Kedysi boli tieto tvory ľudskými umelcami. Múzy im síce darovali večný život, pochopiteľne však podmienený povinnosťou, ako to už v gréckych mýtoch býva. Bývalé ľudské tvory musia naveky opakovať svoju prehnanú náklonnosť k umeniu v zabudnutí na jedlo a pitie nehľadiac na seba a spievať, až kým neumrú. Cikády sú súčasne vyslancami nesmrteľných sestier, pozorujú nás a hlásia, či konáme správne, hovoríme správne. Verím, že tak som ja konal pre svojho mŕtveho priateľa.

Cincinnati, jún 2008

z anglického originálu preložila Zuzana Szatmáry